Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA MUSIQA MASHG‘ULOTLARIDA O‘YINLARNI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK USULLARI

Sharipov Hamidulla Sherali o‘g‘li
Denov Tadbirkorlik va Pedagogika Instituti
Maktabgacha ta’lim kafedrasi
5-Musiqa 23-guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotlarida musiqa mashg‘ulotlari jarayonida o‘yinlardan foydalanishning pedagogik asoslari tahlil qilingan. Musiqiy o‘yinlarning bolalarning estetik, intellektual, ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga ta’siri yoritilgan. Shuningdek, ijtimoiy-interaktiv, individual, o‘yin-mashq hamda kreativ-o‘quv usullarining mazmuni, didaktik imkoniyatlari va amaliy qo‘llash mexanizmlari ochib berilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, musiqa mashg‘ulotlarida o‘yin texnologiyalaridan kompleks foydalanish bolalarning musiqiy kompetensiyalarini rivojlantirish va ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, musiqa mashg‘ulotlari, musiqiy o‘yinlar, o‘yin texnologiyalari, musiqiy kompetensiya, estetik tarbiya, kreativlik, pedagogik usullar.

Аннотация: В данной статье рассматриваются педагогические основы организации игр на музыкальных занятиях в дошкольных образовательных организациях. Освещается влияние музыкальных игр на эстетическое, интеллектуальное, социальное и эмоциональное развитие детей. Раскрываются содержание, дидактические возможности и механизмы применения социально-интерактивного, индивидуального, игрово-тренировочного и креативно-образовательного подходов. Результаты исследования показывают, что комплексное использование игровых технологий способствует развитию музыкальных компетенций детей и повышению эффективности образовательного процесса.

Ключевые слова: дошкольное образование, музыкальные занятия, музыкальные игры, игровые технологии, музыкальная компетентность, эстетическое воспитание, креативность.

Abstract: This article examines the pedagogical foundations of organizing games during music lessons in preschool educational institutions. The influence of musical games on children's aesthetic, intellectual, social, and emotional development is analyzed. The content, didactic potential, and practical implementation of social-interactive, individualized, game-based training, and creative-learning approaches are discussed. The findings indicate that the integrated use of game technologies contributes to the development of musical competencies and increases the effectiveness of the educational process.

Keywords: preschool education, music lessons, musical games, game technologies, musical competence, aesthetic education, creativity, pedagogical methods.

Kirish. Maktabgacha ta’lim tizimida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlash dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda musiqa mashg‘ulotlari alohida ahamiyatga ega bo‘lib, ular bolalarning estetik didini shakllantirish, hissiy olamini boyitish hamda musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar faoliyatining yetakchi turi o‘yin bo‘lganligi sababli, musiqa ta’limi jarayonida o‘yin texnologiyalaridan foydalanish ta’lim samaradorligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar bolalarning musiqiy faoliyatga qiziqishini oshirish, ijodiy faolligini rag‘batlantirish va musiqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda o‘yin metodlarining samaradorligini ta’kidlaydi. Shu bois musiqa mashg‘ulotlarida o‘yinlarni tashkil etishning pedagogik usullarini ilmiy jihatdan asoslash muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda maktabgacha ta’lim tashkilotlarida musiqa mashg‘ulotlarida o‘yinlarni tashkil etishning pedagogik usullarini o‘rganish va ularning ta’lim samaradorligiga ta’sirini aniqlash maqsadida

kompleks metodologik yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini maktabgacha ta'lim pedagogikasi, musiqiy ta'lim metodikasi hamda o'yin texnologiyalariga oid ilmiy qarashlar tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida pedagogik tahlil, qiyosiy tahlil, ilmiy adabiyotlarni o'rganish, tizimlashtirish va umumlashtirish metodlari qo'llanildi. Xususan, maktabgacha ta'limda musiqiy tarbiya, bolalar ijodkorligini rivojlantirish hamda o'yin faoliyatining ta'limiy imkoniyatlariga bag'ishlangan mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar tahlil qilindi. Shuningdek, musiqiy o'yinlarning bolalar shaxsini rivojlantirishdagi ahamiyati yuzasidan mavjud ilmiy-nazariy yondashuvlar o'zaro qiyoslandi.

Tadqiqotning empirik qismida maktabgacha ta'lim tashkilotlari amaliyotida qo'llanilayotgan musiqiy o'yinlar mazmuni, shakllari va tashkil etish usullari o'rganildi. Kuzatish metodi orqali musiqa mashg'ulotlari jarayonida bolalarning musiqiy faoliyati, ritmni his etish darajasi, ijodiy faolligi hamda jamoaviy o'yinlardagi ishtiroki tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar pedagogik jihatdan baholanib, musiqiy o'yinlarning bolalar rivojlanishiga ta'siri yuzasidan xulosalar shakllantirildi. Bundan tashqari, tadqiqot davomida ijtimoiy-interaktiv, individual, o'yin-mashq va kreativ-o'quv usullarining didaktik imkoniyatlari tahlil qilinib, ularning maktabgacha yoshdagi bolalarda musiqiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi o'rni aniqlandi. Tadqiqot natijalarini umumlashtirish asosida musiqa mashg'ulotlarida o'yinlarni tashkil etishning samarali pedagogik mexanizmlari va metodik tavsiyalari ishlab chiqildi.

Tadqiqotning metodologik yondashuvi tizimlilik, faoliyatga yo'naltirilganlik, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim hamda integrativlik tamoyillariga asoslandi. Mazkur tamoyillar musiqiy o'yinlarni tashkil etishda bolalarning yosh, individual va psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olish, ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish hamda musiqiy faoliyatga bo'lgan qiziqishini oshirish imkonini berdi.

Tadqiqot natijalari va muhokama

Ijtimoiy-interaktiv usul

Ijtimoiy-interaktiv usul bolalarni jamoaviy musiqiy faoliyatga jalb etishga asoslanadi. Ushbu usul orqali bolalar birgalikda qo'shiq kuylash, ritmik harakatlarni bajarish va musiqiy-rolli o'yinlarda ishtirok etish orqali hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Mazkur yondashuv bolalarda tinglash madaniyati, jamoa bilan ishlash qobiliyati hamda kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Guruhli qo'shiq kuylash, musiqaga mos raqs harakatlari va sahnalashtirilgan musiqiy o'yinlar ushbu usulning samarali shakllari hisoblanadi. Kichik guruhlarda tashkil etilgan faoliyat bolalarning faolligi va mashg'ulotga qiziqishini oshiradi.

Rolli o'yinlar: Bolalar musiqiy personajlarni o'zlari ijro etib, sahnalashtirilgan o'yinlarda ishtirok etadilar. Amaliy tavsiyalar: Guruh hajmi 5–10 bola bo_lishi maqsadga muvofiq. Mashg_ulot davomiyligi 20–30 daqiqa bo_lishi lozim, yoshga qarab o_zgaradi. Bolalar bir-birini tinglashni o_rganishi uchun doimiy ravishda ijro va kuzatish mashqlari qo_llanilishi zarur

Individual yondashuv usuli

Individual yondashuv har bir bolaning musiqiy qobiliyati va rivojlanish darajasini hisobga olgan holda tashkil etiladi. Ushbu usul bolalarning intonatsion aniqlik, ritmik sezgirlik va musiqiy ijrochilik malakalarini rivojlantirishga qaratilgan. Individual qo'shiq ijrosi, ritmik cholg'u asboblari bilan ishlash va musiqiy obrazlarni ifodalash kabi faoliyatlar bolaning individual imkoniyatlarini aniqlash va rivojlantirishga yordam beradi. Mazkur usul pedagogdan har bir bolaning rivojlanish dinamikasini muntazam kuzatishni talab etadi.

Mashqlar va o'yinlar misollari.

Solo qo'shiq mashqlari: Har bir bola alohida qo'shiq kuylaydi, intonatsiya va ritmni sozlashni o'rganadi.

Ritmik asboblar: Bolalar baraban, tamburin yoki chimes kabi asboblar bilan alohida mashq qiladi.

Musiqiy tasvirlar: Bola musiqani eshitib, unga mos harakatlar va yuz ifodalarini ifodalaydi.

Amaliy tavsiyalar: Bolalarning qobiliyatini baholash uchun individual kuzatuv o_tkazish muhim. Har bir bola uchun ritm va ohangni rivojlantirish bo‘yicha shaxsiy mashqlar tayyorlash. Amaliy mashqlar davomiyligi 10–15 daqiqa bo‘lishi tavsiya etiladi.

O‘yin-mashq usuli – bu mashqlar va o‘yinlarni uyg‘unlashtirgan pedagogik yondashuv. Bu usul orqali bolalar koordinatsiya, ritm hisi, diqqat va jismoniy faollikni rivojlantiradilar. O‘yin-mashq usuli o‘yin va ta’limiy mashqlarni uyg‘unlashtirishga asoslanadi. Ushbu yondashuv bolalarning ritm hissi, harakat koordinatsiyasi, diqqat va jismoniy faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ritmik sakrashlar, musiqa ostida yo‘nalishli harakatlar va musiqiy asboblar bilan bajariladigan mashqlar bolalarning sensor-motor rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. O‘yin shaklida tashkil etilgan mashqlar bolalarda motivatsiya va qiziqishni kuchaytiradi.

Kreativ-o‘quv usuli

Kreativ-o‘quv usuli bolalarning ijodiy tafakkuri va musiqiy tasavvurini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu usul doirasida bolalar musiqiy improvizatsiya qilish, yangi ritmlar yaratish va musiqiy hikoyalarni sahnalashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Musiqiy improvizatsiya faoliyati bolalarda mustaqil fikrlash, tashabbuskorlik va estetik didning rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, musiqiy obrazlarni yaratish va ifodalash bolalarning emotsional-intellektual rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Musiqiy o‘yinlarni tashkil etishning metodik mezonlari

Musiqa mashg‘ulotlarida o‘yinlarni tanlashda quyidagi mezonlarga e’tibor qaratish maqsadga muvofiq:

– bolalarning yosh va individual xususiyatlari;
– psixofiziologik rivojlanish darajasi;
– musiqiy tayyorgarlik holati;
– qiziqish va ehtiyojlari;
– mashg‘ulotning maqsad va vazifalari.

Shuningdek, mashg‘ulotlarni kirish, asosiy va yakuniy bosqichlar asosida tashkil etish pedagogik samaradorlikni oshiradi. Turli pedagogik usullarning uyg‘unlashtirilgan holda qo‘llanilishi bolalarning musiqiy rivojlanishiga kompleks ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida musiqa mashg‘ulotlarida o‘yin texnologiyalaridan foydalanish bolalarning musiqiy-estetik, intellektual va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari ijtimoiy-interaktiv, individual, o‘yin-mashq va kreativ-o‘quv usullarining kompleks qo‘llanilishi bolalarda musiqiy kompetensiyalarni shakllantirish, ijodiy salohiyatni rivojlantirish hamda ta’lim jarayoni samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko‘rsatdi. Shu sababli maktabgacha ta’lim amaliyotida musiqa mashg‘ulotlarini innovatsion o‘yin texnologiyalari asosida tashkil etish istiqbolli pedagogik yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim va maktab ta’limi vazirligi. Maktabgacha ta’limning davlat o‘quv dasturi. – Toshkent, 2022.
2. Abdullayeva Sh. Ta‘limda innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: Universitet, 2023. – 176-bet.
3. Xasanboeva O. Maktabgacha ta‘limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2023.
4. Lev Vygotsky. Bolalar psixologiyasi va rivojlanish nazariyasi. – Moskva, 2021. – 45–47-betlar
5. Teplov B.M. Psixologiya muzykalnyx sposobnostey. – Moskva: Nauka, 2003.
6. Askarxo‘jayeva M.M. Maktabgacha ta’limda musiqiy tarbiya metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021.
7. Qodirova F.R., Toshpo‘latova Sh.Q. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Tafakkur, 2019.
8. Mialaret G. Pedagogika asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.